

УДК 377:330.01

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.10>**Черевична Н.І.**

кандидат технічних наук, доцент,
Національний аерокосмічний університет
"Харківський авіаційний інститут"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6660-5366>

Гапонцева О.В.

кандидат технічних наук,
Відокремлений структурний підрозділ
"Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3959-4689>

Фролова Т.В.

кандидат технічних наук,
Відокремлений структурний підрозділ
"Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету"

Cherevychna Nataliia

National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

Haponceva Oksana, Frolova Tetyana

Separate structural subdivision «Kharkiv Vocational College
of Trade and Economics of State University of Trade and Economics»

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

CURRENT REALITIES AND PERSPECTIVES OF PREPARATION OF FAHIVTSIV IN THE SPHERE OF TRADE AND ACCEPTANCE

У статті розглядаються актуальні проблеми підготовки фахівців галузі підприємництва, торгівлі, сфери гостинності та шляхи їх вирішення. На сьогодні торгівля, дрібне та середнє підприємництво є основними і одними з найзатребуваніших та привабливіших складових, які впливають на розвиток і збалансованість ринку праці і тягнуть за собою позитивні структурні зміни в національній економіці. У сфері підприємництва та торгівлі є багато престижних професій, які потребують професійної та вищої освіти. У зв'язку з цим якісна освіта розглядається в даний час як один з основних індикаторів якості життя, інструмент соціальної та культурної згоди та економічного зростання. Створення сприятливих умов для стимуляції молоді до підприємницької діяльності та формування професійних компетентностей та практичних навичок сьогодні – вже через 10 років визначатиме імідж країни у світі. Адже саме від розвитку сучасного молодіжного підприємництва залежатимуть темпи економічного зростання та розвитку нашої країни у майбутньому.

Ключові слова: торгівля, підприємництво, підготовка фахівців, молодіжне підприємництво.

The article considers topical problems of training specialists in the field of entrepreneurship, trade, hospitality and ways to solve them. Today, trade, small and medium enterprises are the main and one of the most popular and attractive components that affect the development and balance of the labor market and lead to positive structural changes in the national economy. There are many prestigious professions in the field of entrepreneurship and trade that require professional and higher education. In this regard, quality education is currently considered as one of the main indicators of quality of life, an instrument of social and cultural harmony and economic growth. Restraining factors for the development of youth entrepreneurship: the absence of a clear legal definition of "youth entrepreneurship" insufficient use of innovative potential of young people, the poor quality of secondary education, low employment rate of young people in the labor

market according to the acquired education, lack of motivation and skills for independent acquisition of knowledge, lack of professional and specific knowledge in the field of entrepreneurship, theoretical support and expertise. The purpose of the article is to analyze the problems of training specialists in the field of fertilization and entrepreneurship to find ways to solve them. It is proved that the constant improvement of teaching methods and the search for effective teaching aids for modeling professional activities is an important task in the training of future professionals in trade and entrepreneurship. Thus, specialized university education should form young people's business skills. Today, the priorities of higher education institutions are to work with stakeholders to adapt educational programs, work with business trainers, open business training centers and use modern software in educational activities, which are aimed at acquiring business skills and small business. Creating favorable conditions for stimulating young people to entrepreneurship and the formation of professional competencies and practical skills today – in 10 years will determine the country's image in the world. After all, the pace of economic growth and development of our country in the future will depend on the development of modern youth entrepreneurship.

Key words: *trade, entrepreneurship, training, youth entrepreneurship.*

Постановка проблеми. Торгівля є одним з найдавніших і привабливих видів підприємницької діяльності, пов'язаних з купівле-продажем товарів. Сфера роздрібною торгівлі є основним елементом внутрішнього ринку споживчих товарів, яке впливає на його розвиток і збалансованість і тягне за собою певні структурні зміни в економіці країни. Згідно результатам спільного аналізу розвитку роздрібною торгівлі в Україні та європейських країнах можна виділити тенденцію до істотного відставання вітчизняного ритейлу. Вона є однією з найбільш динамічних галузей економіки України, вклад якої у ВВП країни становить 14,5%. При чому, доля малого торгового бізнесу становить 16-18%, тоді як у розвинених країнах 30-40%. Сьогодні більшість громадян все частіше замислюються про перспективи покращення матеріального добробуту завдяки організації власного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для створення сприятливих умов подолання проблем підготовки фахівців сфери підприємництва та торгівлі в Україні має бути така вища освіта, яка готує конкурентоспроможних фахівців, здатних створювати інновації, з достатніми професійними компетентностями для створення власного бізнесу, а також особистісними та мотиваційними якостями. Ряд наукових та методологічних рішень для подолання цієї проблеми запропоновано фахівцями Т. Збрицька, Ю. Щотова, А. Левченко. Питання працевлаштування та кар'єрного зростання ефективно вивчалися представниками економічної науки, зокрема Е. Лібановою, А. Колодом, І. Демченко, М. Долішнім, В. Петюхом, О. Грішновою [1, с. 196].

Формування цілей статті. Незважаючи на наявність значної кількості публікацій, присвячених актуальності економічних спеціальностей та ефективним методикам навчання студентів, актуальним залишається питання адаптації теоретичних знань до реального досвіду підприємницької діяльності. Тому постійне удосконалення методів навчання та пошук навчальних засобів для моделювання професійної діяльності є важливим завданням під час підготовки майбутніх фахівців з підприємництва.

Виклад основного матеріалу. У сфері торгівлі на сьогодні є багато престижних професій, які потребують професійної та вищої освіти. Наприклад, маркетолог, брокер, товарознавець, торговий агент, мерчендайзер, промоутер, супервайзер, менеджер з продажу чи закупівель. Це ті спеціальності, які вже стали традиційними для нашого ринку праці. Поряд з ними з'являються нові, такі як, рR-менеджер (спеціаліст прес-служби, який відповідає за зовнішні зв'язки компанії та її імідж серед покупців, партнерів та ЗМІ), бренд-менеджер (працює з іміджевими та бізнес-показниками бренду, планує акції та запускає маркетингові кампанії), байер (фахівець із закупівель у галузі дизайнерського одягу), Digital-маркетолог (фахівець з електронної комерції), SMM-менеджер (фахівець із social media marketing) для компанії [2].

Фахівці стверджують, що саме молодь – найбільш активна частина суспільства, що швидко реагує на будь-які зміни в житті та ефективно сприймає корисні їхні сторони.

Можна стверджувати про те, що молодь має більший потенціал і здатність до підприємницької діяльності, ніж інші вікові групи. Тому «молодіжне підприємництво» стає сьогодні дедалі популярнішим, а стрімкий розвиток інтернет-технологій надає ще більше можливостей для розвитку цього сегменту бізнесу.

Разом з цим, на думку учасників цього процесу, стримуючими факторами для розвитку молодіжного підприємництва є: відсутність чіткого законодавчого визначення «молодіжного підприємництва», недостатнє використання інноваційного потенціалу молоді, низька якість загальної середньої освіти, низький рівень зайнятості молоді на ринку праці відповідно до набутої освіти, відсутність мотивів та навичок до самостійного здобуття знань, відсутність професійних та специфічних знань у галузі підприємництва, теоретичної підтримки та досвіду. Освіта дає теоретичний базис, але коли справа доходить до практики, більшість не знає, з чого почати [2].

Таким чином, процес розвитку молодіжного підприємництва необхідно розглядати у системі відносин основних груп впливу, а саме органів влади, підприємницьких структур, закладів загальної середньої та вищої освіти.

На нашу думку головним елементом у системі відносин основних груп впливу на розвиток молодіжного підприємництва є підприємницькі структури, які можуть надавати істотну допомогу для просування молодіжного підприємництва шляхом налагодження партнерства між бізнесом та університетами у таких формах як запрошення підприємців до виступів перед студентами, спільне проведення конкурсів, менторські програми, співпраця з підприємницькими асоціаціями та мережами, надання вищим навчальним закладам технологій у форматі навчальних центрів, наукових парків, лабораторій, створення компаніями програм стажувань для студентів, а також інвестиції.

Можна виділити основні механізми стимулювання:

1. Благодійні фонди, основною функцією таких фондів є часткове чи повне фінансування стартап-проектів.

2. Студентські бізнес-клуби на базі університету, що займаються організацією дискусійних клубів, проведенням навчальних курсів, тренінгів, проведення консультацій у різних сферах менеджменту та бізнесу.

3. Інтернаціональні бізнес-клуби, які забезпечують доступ до інформації не лише студентам одного університету, а й будь-яким молодим підприємцям без прив'язки до навчального закладу.

4. Бізнес-кампуси, що є академічними курсами з розширеною практичною частиною, присвяченою розробці та реалізації бізнес-проектів.

5. Бізнес-інкубатори для студентів чи молодих підприємців, які призначені для полегшення реалізації бізнес-проектів підприємцями, які мають мало досвіду. Їм надаються офісні (а також комерційні та виробничі) площі за зниженими цінами, а також інші пільги.

6. Молодіжні дискусійні клуби, створені для виховання підприємницької культури, освіти молоді у сфері бізнесу. Традиційно вони займаються організацією студентських конференцій, бізнес-шкіл, семінарів за участю досвідчених бізнесменів.

7. Консультаційні студентські центри, створені для підтримки студентів, які починають реалізувати свої бізнес-проекти. Вони допомагають молодим підприємцям у складанні бізнес-планів, консультують із фінансових, бухгалтерських, маркетингових питань [3].

Значну роль у формуванні парадигми молодіжного підприємництва все ж таки відіграють навчальні заклади. Загальноосвітні школи повинні спрямувати свої зусилля на популяризацію підприємницької діяльності у молодіжному середовищі, щоб розкрити потенціал та сформувати перші підприємницькі навички. Так, розвиток підприємницької культури має бути обов'язковим елементом виховання юного покоління. За даними дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансове благополуччя в

Україні», проведеного за активної співпраці та підтримки з боку Національного банку України, 70% опитаних хотіли б, щоб дітей у школі навчали фінансової грамотності та основ бізнесу. Адже вміння розставляти цінності, розпоряджатися коштами, розуміти соціальну та економічну відповідальність у сучасному світі, отже, бути конкурентоспроможними. Передбачається, що впровадження такої лінії допоможе дітям розуміти практичні аспекти підприємництва та фінансових питань, і при цьому впливати на розвиток лідерських якостей та вміння адаптуватись до змін. Вирішення цих стратегічних завдань передбачає такі заходи: проведення ігрових майстер-класів, тренінгів, олімпіад з підприємництва для старшокласників тощо.

Сьогодні пріоритетними завданнями закладів вищої освіти є адаптація освітніх програм, спрямованих на набуття навичок ведення підприємницької діяльності та створення малого бізнесу.

Світовий та вітчизняний ринки освітніх послуг перенасичені різними тренінгами, семінарами та курсами з організації та моделювання бізнесу, створення та розвитку бізнес-моделей та стартапів; вивченню методів інтернет-трейдингу, електронної комерції та багато іншого. Зазвичай ці курси передбачають короткочасне та поверхове ознайомлення слухачів з цими питаннями, а їх спікерами є, як правило, коучи та ментори, які не мають профільної освіти та практичного досвіду ведення бізнесу. Вони надають лише мотиваційно-психологічну підтримку бізнесменам-початківцям. Відповідно і ціна подібних програм у разі перевищує вартість класичної освіти у вишах.

На противагу цьому, саме профільна університетська освіта має формувати у молоді навички ведення бізнесу. Для цього організовано поглиблене модульне навчання за курсом бізнес-планування, формування проектних команд; залучення до освітнього процесу сертифікованих бізнес-тренерів та стейкхолдерів, силами яких проводитимуться стажування студентів, майстер-класи, експертні сесії з успішними підприємцями, з фахівцями різних сфер діяльності, пов'язаних з бізнесом (працівники податкових органів, фахівці з трудового законодавства, пожежної та екологічної служби, практикуючі бухгалтери тощо).

Формування високоефективного підприємницького мислення неможливе без імплементації інформаційних технологій та ресурсів в освітній процес. Це є ключовим засобом забезпечення широких можливостей вільного розвитку особистості. Як приклад такого ресурсу можна навести онлайн економічні симулятори та бізнес-ігри. Наприклад бізнес-симулятор Віртономікс – це розрахована на багато користувачів онлайн бізнес-симуляція управління промислово-торгівельною компанією, яка може розвиватися в абсолютно різних напрямках — видобуток і первинна переробка природних копалин, вирощування сільгосппродукції, виробництво напівфабрикатів і готової продукції, продажу. У кожному підрозділі віртуальної компанії моделюються ключові бізнес-процеси та функції: підбір кадрів, виробництво, маркетинг, продаж, логістика, стратегічний менеджмент, фінанси, закупівлі тощо. Особливість Віртономіки у тому, що розвиток ігрового світу немає заздалегідь заданого алгоритму. Учасники своїми діями впливають на ринки, що змінюються. Крім того, всі учасники пов'язані один з одним – одні реальні гравці виступають покупцями та продавцями продукції, обладнання, сировини та матеріалів для інших гравців. Все це створює реалістичне ринкове середовище, для якого характерні ризик та невизначеність.

Висновки. Таким чином, профільна університетська освіта має формувати у молоді навички ведення бізнесу. Сьогодні пріоритетними завданнями закладів вищої освіти є спільна робота зі стейкхолдерами над адаптацією освітніх програм, співпраця з бізнес-тренерами, відкриття навчальних бізнес-центрів та використання сучасного програмного забезпечення в освітній діяльності, які спрямовані на набуття навичок ведення підприємницької діяльності та створення малого бізнесу. Створення сприятливих умов для стимуляції молоді до підприємницької діяльності та формування

професійних компетентностей та практичних навичок сьогодні – вже через 10 років визначатиме імідж країни у світі. Адже саме від розвитку сучасного молодіжного підприємництва залежатимуть темпи економічного зростання та розвитку нашої країни у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Думанська І.Ю. Молодіжне інноваційне підприємництво як національна доктрина модернізації економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2013. № 4. Т. 2. С. 194–200.
2. Гой І.В., Смелянська Т.П. Підприємництво : навч. посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 368 с.
3. Три платформи для розвитку молодіжного соціального бізнесу. URL: <http://www.gurt.org.ua/news/recent/28861> (дата звернення: 29.04.2022).

References:

1. Dumans'ka I. Yu. (2013) Molodizhne innovacijne pidpriemnictvo yak nacional'na doktrina na modernizaciji ekonomiki [Youth innovative entrepreneurship as a national doctrine of economic modernization]. *Visnik Hmel'nic'kogo nacional'nogo universitetu. Ekonomichni nauki*, no. 4, t. 2, pp. 194–200.
2. Goj I.V., Smelyans'ka T.P. (2013) Pidpriemnictvo: navch. posibnik [Entrepreneurship: text-book, manual]. Kyiv: «Centr uchbovoi literaturi», 368 p.
3. Tri platformi dlya rozvitku molodizhnogo social'nogo biznesu [Three platforms for the development of youth social business]. Available at: <http://www.gurt.org.ua/news/recent/28861> (accessed 29 April 2022).